

AD – DREVNI NAROD UNIŠTEN ZBOG AROGANCIJE I MATERIJALIZMA

Elmir MAŠIĆ

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu
elmirmasic@yahoo.com

SAŽETAK: Kur'ansko kazivanje o poslaniku Hudu, a.s., i njegovom narodu Ad nalazi se u brojnim surama u Kur'anu. Nakon biografskih podataka o Hudu, a.s., i opisu Ada, autor u radu skreće pažnju na aroganciju i materijalizam koji su bili izraženi kod Hudovog, a.s., naroda, a zbog kojih nisu željeli prihvatiti vjeru u jednog Boga i njega kao Božijeg poslanika, a.s., pa ih je Allah u konačnici i uništio. U zaključku autor ukazuje na pouke koje se mogu izvući iz kur'anske pripovijesti o Hudu, a.s.

Ključne riječi: Kur'an, kur'ansko kazivanje, Hud, a.s., Ad, Arapi, Božija kazna

Uvod

Poslanstvo je jedna od glavnih tema Kur'ana, a osnovni razlog slanja poslanika su Božija milost i čovjekova etička nezrelost. Poslanici su posebni ljudi koji su, kroz svoje osjećajne i nepokolebljive ličnosti, svoju recepciju i ustrajnost, razbudili svijest ljudi iz stanja spokojstva i licemjerne moralne napetosti u stanje budnosti, gdje bi mogli jasno vidjeti Boga kao Boga a šejtana kao šejtana (Fazlur Rahman, 2017:161). Kur'ansko učenje o poslanicima uglavnom se ilustrira putem kazivanja (kasas), jer se pažnja i mašta recipijenta najlakše fokusiraju na likove, događaje, dijaloge i monologe u kazivanjima. Jedan u plejadi Božijih poslanika o kojima Kur'an često govori jeste Hud, a.s., poslanik narodu Ad.

Kur'ansko kazivanje o poslaniku Hudu, a.s., i njegovom narodu Ad

nalazi se u sljedećim surama: El-A'raf (65–72), Hūd (50–60), Eš-Šu'arā' (123–140), Fussilet (13–16), El-Ahkāf (21–26), El-Kamer (18–22) i El-Hakka (4–8). Ove sure nešto detaljnije opisuju narod Ad, odnosno dijalog koji se vodio između naroda i poslanika te kaznu koja ih je na kraju snašla. Postoje i sure u kojima se Hud, a.s., ili narod Ad samo usput spominju, uglavnom zajedno s narodom Semud, Nuhovim, Lutovim ili Faraonovim narodom. U ovim kratkim uvidima u povijest fokus je na poricanju poslanstva Huda, a.s., i kazni koja je zbog toga zadesila narod Ad. Kur'anske sure u kojima se poslanik Hud, a.s., i njegov narod Ad spominju u jednom ili dva ajeta su: Et-Tevbe (70), Ibrāhīm (9), El-Hadždž (42), El-Furkān (38), El-Ankebūt (38), Sād (12), El-Mu'min (31), Kāf

(13), Ez-Zārijāt (41), En-Nedžm (50) i El-Fedžr (6–8). Također, sura El-Mu'minūn (31–42) govori o jednom narodu i kazni koja ga je zadesila, ali se ne spominje narod Ad niti poslanik Hud. Međutim, Ibn Kesir navodi mišljenje da je upravo riječ o narodu Ad i poslaniku Hudu, a.s. (Ibn Kaṭīr, 2002, 3:245). Jedanaesta sura u Kur'anu dobila je ime po Hudu, a.s.

Sve spomenuto je dovoljan razlog da se ovom kur'anskom kazivanju posveti jedan poseban rad, kako bismo otkrili i pokazali način na koji Kur'an nudi čovječanstvu iskonske moralne vrijednosti. Naime, srca i umovi Hudovog naroda bili su ispunjeni arogancijom i ohološću, što se prenosilo na njihov svakodnevni život u vidu nasilja prema ljudima i izgradnji visokih nastambi. Cilj ovog rada jeste da se, na osnovu svih sura u

kojima se spominje Hud, a.s., i njegov narod Ad dobije zaokružena slika o predmetnom kur'anskom kazivanju. Kada je riječ o metodologiji, poslužit ćemo se tekstualnom analizom, historijskom, komparativnom, hermeneutičkom, induktivnom i deskriptivnom metodom.

Poslanik Hud, a.s., i narod Ad u Kur'anu

Poslaničko ime Hud u Kur'anu se spominje sedam puta ('Abd al-Bāqī, 2001:830). Kad je riječ o etimologiji imena Hud, on se derivira iz korijena h-v-d, pa riječ *el-hevd* označava *lagani povratak*, dok riječ *et-tehvīd* znači *hodanje, puzanje i gmizanje*, na osnovu čega je riječ *el-hevd* dobila značenje *pokajanja*. U tom kontekstu je sljedeći ajet: *إِنَّا هَدَيْنَا إِلَيْكَ Mi se vraćamo Tebi!* (Kur'an, 7:156), tj. *ka-jemo se*. Dakle, ime Božijeg poslanika Huda, a.s., znači *pokajnik* (Al-Isfahānī, 2010:524). Jedanaesta sura u Kur'anu dobila je ime po Hudu, a.s. To je sura koja govori o Nuhu, Hudu, Salihu, Ibrahimu, Lutu, Šuajbu i Musau, a.s. U ovoj suri ime Huda, a.s., spominje se pet puta. Kad se uzmu u obzir sva kur'anska kazivanja o njemu, stječe se dojam da sura Hūd donosi suštinu njegovog poslanstva i nije čudo što kazivanje o njemu u ovoj suri završava Božijim riječima: *Eto, to je bio Ad* (Kur'an, 11:59). Moguće je da su to neki od razloga zašto je ova sura dobila naziv Hud. Uz to, Hud, a.s., prvi je poslanik Arap, shodno predanju u kojem je Poslanik, a.s., rekao Ebu Zerru: "Četverica poslanika su Arapi: Hud, Salih, Šuajb i tvoj Poslanik." Prema jednom mišljenju, Hud, a.s., prvi je čovjek koji je govorio arapski jezik. Naime, za Arape koji su živjeli prije Ismaila, a.s., kaže se da su čistokrvni Arapi. Među njih spadaju plemena: Ad, Semud, Džurhum itd. Kad je riječ o arabiziranim Arapima, to su potomci Ismaila, a.s., koji je prvi govorio čisti, književni arapski jezik (Ibn Kesir, 2017:90). U Bibliji se ovaj poslanik naziva Eber (Hadžić, 2020:52). Eber se spominje

u Knjizi postanka, 10:24–25 i 11:14 i dalje. Drevno arapsko ime Hud odražava se u imenu Jakobovog sina Jude (Yahūdah u hebrejskom). Ime Eber, kako u hebrejskom, tako i u arapskom obliku *Ābir*, označava onog koji je prešao s jednog područja na drugo, i može biti biblijski odjek činjenice da je ovo pleme prešlo iz Arabije u Mezopotamiju prije Ibrahimovog, a.s., vremena (Asad, 2004:206).

Narod Ad spominje se u Kur'anu dvadeset četiri puta ('Abd al-Bāqī, 2001:606). Arapi upotrebljavaju pojam *el-ādī* za nešto što je staro, što se pripisuje Adu (Ibn Manzūr, 2003, 6:509). Na osnovu Kur'ana, možemo zaključiti da je narod Ad hronološki prvi narod koji se pojavio nakon Nuha, a.s., odnosno nakon potopa koji je zadesio Nuhov, a.s., narod. Rekao je Svevišnji: *Sjetite se da vas je On nasljednicima Nuhova naroda učinio* (Kur'an, 7:69). Narod Ad živio je u Jemenu i riječ je o trećoj ili četvrtoj generaciji nakon Nuha, a.s. Kur'an kaže: *Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj sa Adom uradio, sa stanovnicima Irema...* (Kur'an, 89:6–7). Neki smatraju da je Irem prva, rana generacija Ada ili drevno pleme Ad, koji se u historiji naziva *Ad ūlā*, a tako ga i Kur'an oslovljava: *I da je On drevni narod Ad uništio* (Kur'an, 53:50). Narod Ad koji je uništen poznat je kao *prvi narod Ad*; *drugi narod Ad* su stanovnici Jemena iz reda Kahtana, Sabe i njihovih potomaka. Međutim, postoji mišljenje da je *drugi narod Ad* zapravo narod Semud (Fatić, 2023:235–236). Kad je riječ o pojmu Irem, imam Et-Taberi navodi mišljenje da je riječ o mjestu: prema jednome to je Aleksandrija, a prema drugima posrijedi je Damask. Osim toga, postoji stav da je Irem naziv naroda Ad, jer Ad preko Irema vodi porijeklo od Sama, Nuhovog, a.s., sina (At-Tabarī, 2000, 24:403–404). Narod Ad je nastanjivao pješčana područja na jugu Jemena, u blizini Hadramevta (El-Gazali, 2003:551). Četrdeset i šesta sura, koja između ostalog govori o ovom kazivanju, dobila je naziv El-Ahkāf – *Pješčani brežuljci*, u

kojoj se kaže: *I spomeni brata Adovog, kada je narod svoj u Ahkafu opominjao* (Kur'an, 46:21).

Oholost i arogancija naroda Ad

Važna odlika naroda Ad bila je to što su bili fizički krupni, jaki i snažni, što se uočava iz sljedećeg ajeta: *Sjetite se da vas je On nasljednicima Nuhova naroda učinio; to što ste krupna rasta – Njegovo je djelo* (Kur'an, 7:69). Osim u kontekstu naroda Ad, ovaj izraz još se spominje samo u vezi Taluta: *I velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario* (Kur'an, 2:247). Narod Ad bio je najbrojniji i najmoćnije pleme koje je poteklo od Nuha, a.s. (Asad 2004:206). Umjesto da budu zahvalni Stvoritelju na tome što im je dao ogromnu fizičku snagu, oni su tu snagu, čvrstinu, žestinu i strogoš prenijeli na svoja srca, duše i ponašanje prema drugima. Fizička snaga i moć ih je ponijela te su se uzoholili: *Ad se bez ikakva osnova bio na Zemlji uzoholio. "Ko je od nas jači?" – govorili su* (Kur'an, 41:15). Oholost je prvi grijeh zabilježen u Kur'anu. Naravno, riječ je o Iblisu i njegovoj oholosti. Iblis i Ad su se uzoholili (*istekbere*), što je glagol koji konotira sljedeća značenja: *smatrati velikim (važnim), htjeti (izabrati) najveće*; uz prijedlog *'alā* znači: *smatrati se većim od, uzoholiti se, uznositi se, praviti se važan pred, oholo se ponašati prema* (Muftić, 2017:1459). Ova osobina se javlja kod samodopadljivih osoba koje same sebe smatraju i vide većim od drugih (Al-Isfahānī, 2010:423–424). Surā El-Ahkāf dobila je naziv po mjestu u kojem su živjeli narod Ad i Hud, a.s., i ona govori o njima od 21. do 26. ajeta. S obzirom na to da je oholost bila bitna karakteristika naroda Ad, zanimljivo je što se u ovoj suri, prije samog kazivanja o narodu Ad, spominje oholost u jednom općem smislu: *A na Dan kad oni koji nisu vjerovali pred vatrom budu zaustavljeni: "Vi ste u svome životu na Zemlji sve svoje naslade iskoristili i u njima uživali, a danas sramnom patnjom bit ćete kažnjeni zato što ste se na*

Zemlji, bez ikakva osnova, oholo ponašali i što ste raskalašeni bili" (Kur'an, 46:20). Ovdje se može opaziti kako postoji sklad i harmonija među susjednim temama u okviru jedne sure.

Uzdizanje i arogancija koju su osjećali u dubinama svojih duša navela ih je da grade visoke zgrade kako bi ispoljili, vidljivom učinili i u materijalnom svijetu pokazali svoju samodopadljivost i oholost. Kur'an o tome kaže: *Zašto na svakoj uzvišici palate zidate, druge ismijavajući, i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti?* (Kur'an, 26:128–129). Opažamo da je prijekor i prigovor izrečen upitnom formom jer je ona stilski izražajna i uvjerljivija. Naime, pitanjem se sagovornik dovodi pred svršen čin i primorava se da sam odgovori na pitanje, što bi značilo da prizna ono što radi. Pojam *ri'* spomenut u ajetu označava uzvišeno mjesto koje se vidi iz daljine (Al-Isfahānī, 2010:214), dok riječ *ajet* primarno znači *znak* ili *obilježje*, ali se ovdje odnosi na drevni semitski običaj obožavanja plemenskih bogova na vrhovima brežuljaka, koji su za tu svrhu bili ukrašeni žrtvenim oltarima ili spomenicima od kojih je svaki bio posvećen posebnom božanstvu (Asad, 2004:563). Zašto oni grade ove palate, znakove i građevine na uzvišicama? Oni to ne čine iz potrebe, već zbog igre, zabave i "pokazivanja mišića" (Ibn Kaṭīr, 2002, 3:341). Njihov cilj prilikom podizanja utvrda jeste da na taj način postignu besmrtnost, pa ukoliko ne uspiju biti besmrtni u doslovnom smislu, onda očekuju da njihove moćne građevine vječno traju i svjedoče njihovo postojanje. Kao da se ovdje još jednom potvrđuje iskonska čovjekova želja da bude besmrtna, želja na koju Iblis aludira: *Ali šejtan mu počeo bajati i govoriti: "O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?"* (Kur'an, 20:120). Međutim, Kur'an na drugom mjestu upozorava čovjeka da on, koliko god bio snažan, moćan i ohol, nikada neće moći brda, kao Božiju kreaciju, u visinu dostići: *Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti ni brda u visinu dostići*

(Kur'an, 17:37). Kad je riječ o materijalnoj moći i civilizacijskim dostignućima naroda Ad, Kur'an eksplicitno kaže da su po tom pitanju bili unikatni: *Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj sa Adom uradio, sa stanovnicima Irema, punog palata na stupovima, kojima ravna ni u jednoj zemlji nije bilo?* (Kur'an, 89:6–8). Imam Razi zaključuje da gradnja palata na uzvišicama ukazuje na oholost, podizanje utvrda upućuje na želju za vječnošću, dok je uobraženost znak da visina pripada samo njima (Ar-Rāzī, 1420, 24:523).

Muhammed el-Gazali primjećuje da je kazivanje o Adu najbliže prirodi savremene zapadnjačke civilizacije, jer, iako postoji vremenska i prostorna udaljenost između njih, ipak postoji snažna bliskost. Ad je bio objestan zbog visokog stasa, snažnih tijela, silnog zdravlja i izuzetne oštroumnosti te mnogih drugih osobina kojima se uzdigao nad drugim ljudima u materijalnom i kulturnom pogledu. Nadmetali su se u građenju visokih zgrada, udaljavali se jedni od drugih, a prema slabijim su bili nemilosrdni. El-Gazali kaže: "Mi danas vidimo da Evropljani i Amerikanci isto tako podižu visoke nebodere, da se nadmeću u gradnji jedni s drugima, da se brinu samo o zadovoljavanju svojih strasti, a da zaboravljaju ono što im je oporučio njihov Stvoritelj" (El-Gazali, 2003:404–405). Možemo se složiti s autorom ovog citata, ali ćemo Evropi i Americi dodati, uglavnom muslimanski, Bliski istok koji je paradigma savremenog takmičenja u izgradnji visokih građevina. S obzirom na to da je El-Gazali umro 1996. godine, jasno je zašto nije spomenuo Bliski istok u ovom kontekstu. Narod Ad nije se zadovoljio da svoju oholost i aroganciju pokaže isključivo gradnjom visokih građevina, već je otišao korak dalje i svoju snagu i moć pokazivao i dokazivao nad slabijim od sebe. Svevišnji kaže: *A kad kažnjavate, kažnjavate kao silnici...* (Kur'an, 26:130). Ovdje se može osjetiti žestina njihovih postupaka kroz ponavljanje pojma *baṣ* (kažnjavanje). Hilmo Čerimović na sljedeći način

predstavlja Asadov prijevod: *Hoćete li (uvijek), kad dižete svoju ruku (na druge), dići ruku (na njih) okrutno, bez ikakve suzdržljivosti?* Asad dodaje da imenica *džebbar*, kad se primijeni na čovjeka, u pravilu označava nekog ko je ohol, drzak, razuzdan i okretan, i ne potčinjava se nikakvim moralnim ograničenjima u svome ophođenju s onima koji su slabiji od njega. Ponekad se ova riječ koristi za opisivanje nečijeg negativnog etičkog stava, i u tom slučaju, ona se može prevesti kao *neprijatelj istine*, kao u ajetu: *I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi (džebbar) i inadžija nastradao* (Kur'an, 14:15). Ovdje je naglasak na tiranskom ponašanju naroda Ad, očigledno u vezi s ratnim sukobima s drugim narodima. U tom smislu, ta riječ izražava kur'ansku zabranu, valjanu za sva vremena, bilo kakve nepotrebne okrutnosti u ratu, povezanu s pozitivnom, jasno impliciranim zapovijedi da se svaki ratni čin, kao i odluka o pokretanju rata kao takvog, podredi moralnim obzirima i ograničenjima (Asad, 2004:563–564).

Kada Kur'an opisuje Isāa, a.s., on ističe negativnost i manjkavost ovog pojma: *I da majci svojoj budem dobar, a neće mi dopustiti da budem drzak i nepristojan* (Kur'an, 19:32). Dakle, u kur'anskom kontekstu pojam *džebbar* ne konotira pozitivno značenje, barem ne kad je riječ o čovjeku. S druge strane, jedno od Allahovih, dž.š., lijepih imena jeste upravo El-Džebbar. *On je Allah – nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj koji je bez nedostataka, Onaj koji svakoga osigurava, Onaj koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni (Džebbar), Gordi. Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim* (Kur'an, 59:23). U kontekstu Allaha, dž.š., Asad ovo lijepo ime prevodi kao *Jedini koji obuzdava ono što je krivo, a uspostavlja ono što je pravo*. Naime, glagol *džebere* kombinira pojmove *dovođenja u red* ili *uspostavljanja* (npr. iz stanja slomljenosti) i *prisiljavanja* ili *potčinjavanja* (nekoga ili nečega) *nečijoj volji* (Asad, 2004:864). Naravno, očito je da Svevišnjem ovo ime

pristaje i priliči s obzirom na Njegovu moć, veličinu i znanje, dok ljudi, među kojima i narod Ad, nemaju pravo na njega.

Nakon što je Kur'an opisao narod Ad u tri ajeta koja smo analizirali, slijedi pouka i zaključak poslanika Huda, a.s.: *Bojte se Allaha i meni budite poslušni* (Kur'an, 26:131). Tj., način da se oslobodite oholosti, visine i arogancije jeste takvaluk. Pojam takvaluka ili bogobojažnosti podrazumijeva poduzimanje mjere opreza i zaštite od kazne na budućem svijetu i to stanje rezultira djelovanjem (Fatić, 2023:25). Osnovni kriterij po kojem se čovjek vrednuje primarno nije njegovo tijelo, kuća ili stan, već upravo takvaluk ili bogobojažnost: *Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji* (Kur'an, 49:13). U tom smislu je i hadis: "Allah ne gleda u vaše izgleda niti u vaše imetke. On, zapravo, gleda u vaša srca i djela" (Ibn Kaṭīr, 2002, 4:208).

Dijalog Huda, a.s., s njegovim narodom

Dijalog Huda, a.s., s njegovim narodom nalazi se u sljedećim surama: El-A'raf, Hūd i Eš-Šu'arā'. Posrijedi su sure u kojima se nižu kazivanja o više Božijih poslanika. Cilj kazivanja o poslanicima u ovim surama jeste da ohrabre, razvesele, obraduju i inspiriraju Muhammeda, a.s., koji je svakodnevno prolazio kroz razna iskušenja i nedaće. Tako, na kraju sure Hūd nakon kazivanja o odabranim Božijim poslanicima dolazi zaključak: *I sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo. I u ovima došla ti je prava istina, i pouka, i vjernicima opomena* (Kur'an, 11:120).

Ovdje treba istaći da se u sve tri spomenute sure prilikom kazivanja o Hudu, a.s., i Adu potcrtava da je on bio *njihov brat*, jedan od njih, i veže ih opća srodnička veza koja bi trebala rezultirati povjerenjem, saosjećanjem i međusobnim savjetovanjem. To dalje znači da Hud, a.s., poznaje

svoj narod, njihova stremljenja, običaje, praksu itd., što je neophodno ukoliko se želi postići dobar misijski rezultat. Zapravo, svi Božiji poslanici su poznavali kontekst i okruženje u kojem su djelovali. Hudov, a.s., dijalog s njegovim narodom pokazuje da je riječ o razumnom, stabilnom i smirenom čovjeku. Nakon što ih je pozvao da obožavaju isključivo Allaha, dž.š., Koji je stvorio i njih i njihova božanstva, oni ga, u nedostatku bilo kakvog logičkog argumenta, vrijeđaju i kažu mu da je neznalica i lažac: *Glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovale, odgovarale su: "Mi smatramo da si ti doista neznalica i mi mislimo da si ti zaista lažac"* (Kur'an, 7:66). Pojam neznalica označava nedostatak razuma u dunjalučkim i ahiretskim stvarima (Al-Iṣfahānī, 2010:240). To je isti izraz kojim licemjeri nazivaju vjernike: *Kad im se kaže: "Vjerujte kao što pravi ljudi vjeruju!" – oni odgovaraju: "Zar da vjerujemo u ono u što bezumni vjeruju?" – A, uistinu, oni su bezumni, ali ne znaju* (Kur'an, 2:13). Iako je ovo ozbiljna uvreda i napad na čast svakog čovjeka, posebno Božijeg poslanika, Hud, a.s., odgovara mirno i staloženo i ne dopušta da ga ponesu emocije. Jednostavno i hladne glave im kaže da on nije neznalica nego neko ko im želi pomoći i pružiti iskren savjet: *"O narode moj" – govorio je on – "nisam ja neznalica, nego sam Gospodara svjetova poslanik; dostavljam vam poslanice Gospodara svoga, i ja sam vam iskren savjetnik"* (Kur'an, 7:67–68). Čovjek koji zna koliko vrijedi i koji zna šta hoće uvijek je razborit i svjestan te uvrede drugih ljudi ne prima k srcu i na to ne obraća preveliku pažnju. On je samo iskreni savjetnik (*nasiḥ*), što je pojam koji se koristi za pravi, čisti med (Al-Iṣfahānī, 2010:496).

Narod je želio Huda, a.s., dodatno poniziti i izrugivati se s njim tvrdnjom da ga je jedno od njihovih božanstava pogodilo zlom i ludilom: *"Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo"* (Kur'an, 11:54). Hud, a.s., i na ovu uvredu i sarkazam odgovara mirno i trezveno:

"Ja pozivam Allaha za svjedoka" – reče on – "a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate" (Kur'an, 11:54). Dokaz njegove iskrenosti jeste činjenica da on ne traži nikakvu nagradu od naroda niti protuuslugu, već očekuje nagradu od Onog koji ga je poslao: *"O narode moj, ja ne tražim od vas nagrade za ovo; mene će nagraditi Onaj koji me je stvorio! Zašto se ne opametite?"* (Kur'an, 11:51). Možemo pretpostaviti da mu je narod prigovarao da ima skrivene namjere i da ovom pričom želi ostvariti neke pogodnosti u društvu, pa im je Hud, a.s., odgovorio na ovaj način. Hud, a.s., je ovdje rekao da će ga nagraditi Onaj koji ga je stvorio, a nije rekao Allah, kako bi ih usput upoznao s činjenicom da imaju Stvoritelja, na osnovu čega možemo zaključiti da Kur'an pažljivo bira svaki izraz. Poslanik ih je podsjetio da njihova božanstva nemaju nikakvu moć niti utjecaj nego su posrijedi ljudski proizvodi koje su ljudi potom imenovali božanstvima: *"Zar sa mnom da se prepirete o imenima nekim kojima ste ih vi i preci vaši nazvali, a o kojima Allah nikakav dokaz nije objavio?"* (Kur'an, 7:71).

Hud, a.s., koristio je u svom pozivanju metodu podsticanja (*tergīb*) i zastrašivanja (*terhīb*), gdje se u prvi plan stavlja milost, oprost, blagodati i optimizam, ali se potom ne zaboravlja opomena na kaznu, prijetnju i propast. Kur'an kaže: *"Bojte se Allaha i meni budite poslušni! Bojte se Onoga koji vam daruje ono što znate: daruje vam stoku i sinove, i bašče i izvore. Ja se, doista, bojim za vas na Velikom danu patnje"* (Kur'an, 26:131–135). Ovdje ih je podsjetio na najveće i najvrednije blagodati, imetak i djecu, ali i na žestoku kaznu na Sudnjem danu. Dakle, uvijek se treba držati sredine i balansirati između optimizma i pesimizma, nade i straha, tj. biti realan. Kur'anska kazivanja o Nuhu, a.s., i Hudu, a.s., otkrivaju da su ova dva Božija poslanika povezali traženje oprosta i ono što je najvrednije na ovom svijetu, imetak i(li) djecu. Kad je posrijedi Nuh, a.s.,

Allah kaže: *I govorio je: "Tražite od Gospodara svoga oprost jer On, doista, mnogo prašta; On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i dat će vam bašče, i rijeke će vam dati"* (Kur'an, 71:10–12). Što se tiče Huda, a.s., Kur'an kaže: *"O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprosti, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i dat će vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci"* (Kur'an, 11:52). U oba slučaja riječ je o uvjetnoj rečenici, što znači da će sigurno dobiti ono što im se obećava ako ispune uvjet, tj. ako budu tražili oprost od Allaha, dž.š. Sejid Kutb na sljedeći način razumijeva vezu između traženja oprosta i obilne kiše i uvećanja snage:

"Čistoća srca i dobro djelo na Zemlji povećavaju pokajnicima koji rade dobra djela snagu. Povećavaju im zdravlje tijela umjerenim načinom života, ograničavanjem samo na lijepe stvari i hranu, mirnom savješću, psihičkom smirenošću i pouzdanjem u Allaha i Njegovu milost u svakoj prilici i momentu; povećavaju im snagu društva kroz vladavinu Allahovog šerijata koji ljude čini slobodnim i dostojanstvenim ličnostima koji ne ispovijedaju vjeru drugom mimo Allaha, jednakim pred Jednim, Moćnim kome se čela klanjaju. Oslobođaju, također, energiju i potencijale ljudi da rade, proizvode i izvršavaju obaveze namjesništva na Zemlji, ne mareći i ne potčinjavajući se ceremonijama obožavanja zemaljskih gospodara." (Qutb, 1998, 12:102–103)

Kao da Kutb hoće kazati da je traženje oprost ovdje aluzija na poznati kur'anski princip *vjerovati i činiti dobro*.

Kazna narodu Ad

Nakon što je Hud, a.s., iscrpio sve mogućnosti kroz razgovor i dijalog, njegov arogantni i tvrdoglavi narod traži da ih snađe ono čime im prijeti: *"Učini da nas snađe to čime nam prijetiš, ako je istina to što govoriš"* (Kur'an, 7:70). Međutim, Svevišnji

ne žuri s kaznom, već, iz Svoje milosti, upozorava ljude više puta i daje im priliku da se pokaju i poprave: *Da Allah kažnjava ljude prema onome što zasluži, ništa živo na površini Zemlji ne bi ostavio; ali, On ih ostavlja do roka određenog* (Kur'an, 35:45). U kontekstu kazni koje su snašle Nuhov, Hudov, Salihov i Lutov narod, Kur'an spominje kaznu i opomenu, s tim da je kazna u jednini, a opomena u množini: *I kakve su bile kazna Moja i opomene Moje* (Kur'an, 54:16, 21, 30, 39). Naime, hoće se apostrofirati da je kazna posljednja solucija prije koje treba iscrpiti sve druge mogućnosti. Kad je riječ o kazni koja je zadesila narod Ad, Kur'an spominje strašan glas, munju i vjetar. Svevišnji kaže: *I zaslužio bi ih pogodio strašan glas* (Kur'an, 23:41). Asad ovako prevodi citirani ajet: *A onda bi ih udar (Naše kazne) iznenadio, pravedno i neumitno* (Asad, 2004:864). Međutim, ovaj ajet je dio kazivanja iz sure El-Mu'minūn, a mi smo istakli da se narod Ad ovdje ne spominje direktno, već mufesiri samo pretpostavljaju da je riječ o Adu. O munji Kur'an kaže: *A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda"* (Kur'an, 41:13). Asad tvrdi da pojam munja podrazumijeva žestinu i iznenadnost (Asad, 2004:12). Isfahani kaže da ovaj pojam ima tri značenja: 1. smrt: *I u Rog će se puhnuti, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji* (Kur'an, 39:68); 2. kazna: *"Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda"* (Kur'an, 41:13); 3. vatra: *On šalje gromove i udara njima koga hoće* (Kur'an, 13:13). Dakle, ovo su posljedice munje, strašnog glasa u zraku, iz čega se može pojaviti samo vatra, kazna ili smrt. U suštini, riječ je o jednoj pojavi, ali su moguće posljedice višestruke (Al-Isfahānī, 2010:284–285).

Vjetar koji je pogodio narod Ad bio je leden i silovit i u njemu nije bilo nikakva dobra. Naime, rijetkost kiša je karakteristika kraja nazvanog El-Ahkaf (Pješčane dine), nekadašnjeg staništa naroda Ad. Činjenica da Hud, a.s., obećava narodu obilnu

kišu ukoliko zatraži oprost i pokaje se, aludira na razdoblje velike suše (Asad, 2004:313). Jednog dana, dok su se nadali kiši, vidjeli su na obzorju oblak i pomislili da je riječ o blagom povjetarcu kao prethodnici kiše. Kur'an kaže: *I kad ugledaše na obzorju oblak, koji se prema dolinama njihovim kretao, povikaše: "Ovaj nam oblak kišu donosi!"* – *"Ne, to je ono što ste požurivali: vjetar koji vam bolnu patnju nosi"* (Kur'an, 46:24). U pitanju su veliki obrat i ironija. Mislili su da je riječ o kiši i životu, a zapravo su došle kazna i smrt. Vjetar koji je bio kazna narodu Ad bio je leden, silovit, kome je On vlast nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio, pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debela vidio, i vidiš li da je iko od njih ostao? (Kur'an, 69:6–8); vjetar koji vam bolnu patnju nosi, koji, voljom Gospodara svoga, sve ruši (Kur'an, 46:24–25); u kome nije bilo nikakva dobra (akim), pored čega god je prošao, ništa nije poštedito, sve je u gnjilež pretvorio (Kur'an, 51:41–42); i koji je neprestano puhao i ljude dizao, kao da su palmina stabla iščupana (Kur'an, 54:19–20).

Akim je metaforički izraz koji označava vjetar u kome nema kišnih oblaka. Isfahani kaže da korijen ove riječi označava nešto što zbog svoje suhoće ili iscrpljenosti ne može primiti nikakav utjecaj; tako se naziva žena koje ne može zanijeti, nerotkinja: *I pojavi se žena njegova uzvikujući i po licu se udarajući, i reče: "Zar ja, stara, nerotkinja?!"* (Kur'an, 51:29). Rib akim, kao particip aktivni, označava vjetar koji ne oplođuje oblake ni biljno carstvo, ali je ispravnije posmatrati ga u participu pasivnom kada označava vjetar koji ne može primiti niti dati nikakvo dobro. Stoga se Džemaludin Latić odlučuje za pjesnički prijevod ovog ajeta: *...kada na njih poslasmo vjetar besplodni...*, i smatra da je to stilski mnogo efektivnije, jer od vjetra se očekivala kiša, plod, rast, radost, a umjesto toga on je Adu donio uništenje i propast (Latić, 2001:195). Ovaj strašni vjetar udarao je njihovim ogromnim tijelima po zemlji, odnosno

zemljom udarao po njihovim tijelima, koja su ostala razbacana na površini kao da su iščupana palmina stabla. Zašto iščupana palmina stabla? Zato što su takva stabla beskorisna, izgubila su vezu s korijenom, ne pripadaju nigdje i nikome te smetaju prolaznicima. Sve živo je uništeno. Ostale su samo njihove puste nastambe. Ad je bio mnogo jači od Kurejša. Da li je Kurejš izazivao i nastojao pobijediti sudbinu... (El-Gazali, 2003:551). Ibn Kesir kaže da bi vjetar zgrabio nekog od nevjernika, podigao bi ga u zrak tako visoko da se ne bi vidio, zatim ga naglavačke tresnuo o zemlju, a onda bi mu se glava odvojila od trupa, kao da je *iščupano palmino stablo* (Ibn Kaṭīr, 2002, 4:254). Hazreti Aiša pripovijeda da bi se lice Allahovog Poslanika, a.s., promijenilo kada bi primijetio oblake ili vjetar. Ona ga je upitala: "Allahov Poslanik, a.s., ljudi se obraduju kad vide oblake na nebu, jer očekuju da donesu kišu, a zapazila sam da se tvoje lice namršti kad god primijetiš vjetar. Zašto?" Allahov Poslanik, a.s., odgovorio je: "O Aiša, ko mi jamči da u oblaku nije kazna? Jedan cijeli narod je kažnjen vjetrom. Primijetili su kaznu kako im se približava, ali su rekli: 'Ovaj nam oblak donosi kišu.'" Aiša, r.a., također, prenosi da bi Allahov Poslanik, a.s., promijenio boju lica kada bi se naoblaci, izlazio bi i ulazio, te odlazio i dolazio. A kada kiša padne, razveselio bi se. Na njezino pitanje zašto tako postupa, odgovorio je: "O Aiša, možda je to ono o čemu je govorio narod Ad" (Ibn Kaṭīr, 2002, 4:154).

Kazna naroda Ad je najpreciznije i najbolnije predstavljena u suri El-Kamer. Ova sura je od početka do kraja opominjuća. Ona je podijeljena na nekoliko uzastopnih krugova, a svaki

krug predstavlja po jedan od prizora kažnjavanja nevjernika. Kad je riječ o narodu Ad, bilo je to kao što stoji u tom zastrašujućem opisu: *Jednog kobnog dana poslali smo na njih leden vjetar (sarsar) koji je neprestano puhao i ljude dizao, kao da su palmina stabla iščupana* (Kur'an, 54:19–20). *Rib sarsar* je hladan i žestok vjetar. Zvuk riječi odslikava vrstu vjetra (Qutb, 1999, 27:103–114).

Spašavanje Huda, a.s., i njegova smrt

Hud, a.s., i skupina vjernika koja je bila s njim spašeni su od spomenute kazne zahvaljujući Allahovoj, dž.š., milosti: *I kad je došla kazna Naša, Mi smo, milošću Našom, Huda i vjernike s njim spasili i patnje surove ih poštedjeli* (Kur'an, 11:58). Prenosi se da je hazreti Alija rekao jednom čovjeku iz Hadramevta: "Jesi li vidio jednu crvenu dinu prošaranu crvenkastom ilovačom, na kojoj ima mnogo misvak-drveća, u tom i tom dijelu Hadramevta? Jesi li je vidio?" "Jesam, vladaru pravovjernih", odgovori čovjek i reče: "Allaha mi, opisao si je kao da si je vidio." Alija tada reče: "Nisam je vidio, ali mi je pričano o njoj." "A šta je s njom, vladaru pravovjernih?", upita čovjek iz Hadramevta. "U njoj je kabur Huda, a.s.", odgovori hazreti Alija (Ibn Kaṭīr, 2002, 2:227). Hud, a.s., živio je u Hadramevtu nakon stradanja naroda Ad. Živio je 464 godine, a kada je umro, pokopan je na istoku njihove pokrajine, u blizini doline Berhut, u Jemenu, na Crvenom pješčanom brežuljku (Hadžić, 2020:55).

Zaključak

Kur'an sadrži mnoga kazivanja o Božijim poslanicima i njihovim

narodima, jer nastoji svoju poruku prenijeti čovjeku na najlakši i najuvjerljiviji način, što kur'anska kazivanja zaista i jesu. Jedno od zastupljenijih kazivanja jeste kazivanje o poslaniku Hudu, a.s., i njegovom narodu Ad. Postoje sure u kojima se ovo kazivanje tretira detaljno, u drugim surama ga nalazimo u nešto konciznijoj formi, a postoje i ona mjesta u Kur'anu gdje se Hud, a.s., ili njegov narod Ad samo kratko spominju. Nekada je fokus na opisu mjesta gdje je narod Ad živio i građevinama koje su gradili, drugi put je težište na oholosti i aroganciji koju je ovaj narod nosio u sebi, potom postoje sure u kojima je akcenat na dijalogu Huda, a.s., s njegovim narodom, a nekada je naglasak na kazni koja ih je zadesila. Sva ova kazivanja se razlikuju po veličini, sadržaju i tonu prema kontekstu koji svako kazivanje ima u određenoj suri.

Funkcija ovih kazivanja jeste da osnaže poslanstvo Muhammeda, a.s., i učvrste njega i vjernike u njihovoj svakodnevnoj borbi u kojoj će oni na kraju pobijediti, kao što su pobijedili i uspjeli Hud, a.s., i njegovi sljedbenici. Narod Ad je živio na Arapskom poluotoku, dakle, relativno blizu Mekke i plemena Kurejš. Bili su snažni i bogati, ali arogantni i oholi, kao i Kurejšije. Ipak, uz svu snagu i bogatstvo na kraju su kažnjeni i izbrisani s lica Zemlje. Kazivanje o Hudu, a.s., poručuje Kurejšijama i svim drugim ljudima da nasilje i oholost nikada neće pobijediti. To kazivanje nije koncipirano tako da bude samo na jednom mjestu kao neka priča, jer je cilj Kur'ana uputa ljudima i stoga da bi uspio u svome cilju, stapa kazivanja, vjerovanje, propise, lijepo ponašanje itd.

Literatura

'Abd al-Bāqī, Muḥammad Fu'ād (2001). *Al-Mu'ḡam al-mufabbras li alfāz al-Qur'an al-karīm*. Kairo: Dār al-ḥadīṭ. Asad, Muhammed (2004). *Poruka*

Kur'ana. Preveo s engleskog: Hilmo Ćerimović. Sarajevo: El-Kalem. El-Gazali, Muhammed (2003). *Tematski tefsir kur'anskih sura*. Preveli s arapskog:

Džemaludin Latić i Zahid Mujkanović. Sarajevo: Obzorja. Fatić, Almir (2023). *Tefsir kur'anskih sura: En-Nebe' – El-Bejjine*. Sarajevo: Libris.

- Fazlur Rahman (2017). *Glavne teme Kur'ana*. Preveo s engleskog: Enes Karić. Sarajevo: El-Kalem i CNS.
- Hadžić, Mehmedalija (2020). *Sa Božijim poslanicima i vjesnicima, mir s njima*. Sarajevo: Dobra knjiga.
- Hafiz Ibn Kesir (2015). *Kazivanje o vje-ro-vjesnicima*. Preveo s arapskog: Ahmed Adilović. Bužim: Ilum.
- Ibn Kaṭīr (2002). *Tafsīr al-Qur'ān al-aẓīm*. Tomovi 2–4. Kairo: Dār al-manār.
- Ibn Manẓūr (2003). *Lisān al-ʿarab*. Tom 6. Kairo: Dār al-ḥadīṭ.
- Al-Iṣfahānī, ar-Rāḡib (2010). *Al-Mufradāt fī ḡarīb al-Qur'ān*. 6. izd. Bejrut: Dār al-ma'rifa.
- Kur'an s prevodom* (1987). Preveo s arapskog: Besim Korkut. 5. izd. Sarajevo: Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije.
- Latić, Džemal (2001). *Stil kur'anskoga izraza*. Sarajevo: El-Kalem.
- Muftić, Teufik (2017). *Arapsko-bosanski rječnik*. 4. izd. Sarajevo: El-Kalem.
- Muṭāwī, Sa'īd Aṭīyya 'Aliyy (2006). *Al-Iḡāz al-qīṣaṣī fī al-Qur'ān*. Kairo: Dār al-āfāq al-ʿarabiyya.
- Quṭb, Sayyid (1998–1999). *U okri-lju Kur'ana*. Tom 12 i 27. Preveli s arapskog: Omer Nakičević i dr. Sarajevo: Fakultet islamskih nau-ka u Sarajevu.
- Ar-Rāzī, al-Fahr (1420. H.). *Mafātīḥ al-ḡayb*. Tom 24. Bejrut: Dār ihyā' at-turāt al-ʿarabī.
- Aṭ-Ṭabarī, Ibn Ġarīr (2000). *Ġāmi' al-bayān fī ta'wīl al-Qur'ān*. Tom 24. Bejrut: Mu'assasa ar-risāla.

الموجز

عاد، الشعب القديم الذي أهلك بسبب
التكبر وحب المادة

ألمير ماشيتش

يتحدث الله سبحانه وتعالى في القرآن الكريم عن النبي هود عليه السلام وقومه عاد في عدة سور، وبعد الحديث عن سيرة هود عليه السلام ووصف عاد، يلفت كاتب هذا المقال الانتباه إلى تكبر قوم هود وحبهم للمادة، والتي بسببها رفضوا الإيمان بالله الواحد وبأن هودا عليه السلام رسول الله، فعاقبهم الله بإهلاكهم. وفي الختام، يشير المؤلف إلى الدروس المستفادة من القصص القرآني عن هود عليه السلام. الكلمات المفتاحية: القرآن، القصص القرآني، هود عليه السلام، عاد، العرب، العقوبة الإلهية.

Abstract

AD – AN ANCIENT PEOPLE DESTROYED
BY ARROGANCE AND MATERIALISM

Elmir Mašić

The Qur'anic narrative about the Prophet Hud (peace be upon him) and his people of Ad, is found in numerous *surahs* (chapters) of the Qur'an. Following the biographical details about Hud (p.b.u.h.) and a description of the people of Ad, the author draws attention to the arrogance and materialism that were prominent among Hud's people. Because of these traits, they refused to believe in the One God and to accept Hud (p.b.u.h.) as God's messenger, which ultimately led to their destruction by Allah. In the conclusion, the author highlights the lessons that can be learned from the Qur'anic story of Hud (p.b.u.h.).

Keywords: Qur'an, Qur'anic narrative, Hud (p.b.u.h.), Ad, Arabs, Divine punishment.